

YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDA ICHKI ISHLAR TIZIMIDA INSON QADRINI OSHIRISH MASALALARI

Ermatov Sanjarbek Yoqubovich

FarDU mustaqil izlanuvchisi

09.00.04 – Ijtimoiy falsafa

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20428255>

Annotatsiya: Maqolada Yangi O'zbekiston sharoitida ichki ishlar tizimida inson qadrini ta'minlash va uni yuksaltirishga qaratilgan islohotlar ijtimoiy-falsafiy jihatdan tahlil qilingan. Fuqarolar huquqlarini himoya qilish, profilaktika inspektorlari faoliyatini takomillashtirish, raqamlashtirish jarayonlari, jamoat xavfsizligini ta'minlash hamda huquqiy madaniyatni oshirish masalalari aniq misollar asosida yoritilgan. Shuningdek, tizimda mavjud ayrim muammolar va ularning yechimlari ilmiy nuqtai nazardan baholangan.

Kalit so'zlar: inson qadri, ichki ishlar, huquqiy himoya, xavfsizlik, profilaktika, islohot, raqamlashtirish, jamiyat, adolat, fuqarolik, ma'naviyat, boshqaruv.

O'zbekistonda inson qadrini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Bu jarayon ichki ishlar tizimi faoliyatida ham yaqqol namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini xalq manfaatlariga xizmat qiluvchi tizimga aylantirish maqsadida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoev ta'kidlaganidek: "Xalq davlat idoralariga emas, davlat idoralari xalqqa xizmat qilishi kerak"[1]. Mazkur tamoyil ichki ishlar organlari faoliyatining asosiy mezoniga aylandi.

2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida inson huquq va erkinliklarini ta'minlash, jamoat xavfsizligini mustahkamlash hamda huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatida ochiqlikni ta'minlash muhim vazifalar sifatida belgilangan[2]. Shuningdek, "O'zbekiston – 2030" strategiyasida fuqarolar xavfsizligini ta'minlash, profilaktika tizimini takomillashtirish va raqamli boshqaruv mexanizmlarini joriy etishga alohida e'tibor qaratilgan[3].

Ichki ishlar tizimida inson qadrini ta'minlash nafaqat huquqbuzarliklarning oldini olish, balki fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, ularning davlat organlariga nisbatan ishonchini mustahkamlash bilan ham bog'liqdir. Shu bois mazkur mavzunu ijtimoiy-falsafiy jihatdan tadqiq qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Metodlar

Maqolada ijtimoiy-falsafiy tahlil, tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, normativ-huquqiy hujjatlarni o'rganish va statistik ma'lumotlarni tahlil qilish usullaridan foydalanildi. Shuningdek, ichki ishlar tizimida inson qadrini ta'minlashga oid milliy va xorijiy tadqiqotlar qiyosiy o'rganilib, amaliy xulosalar shakllantirildi.

Natijalar

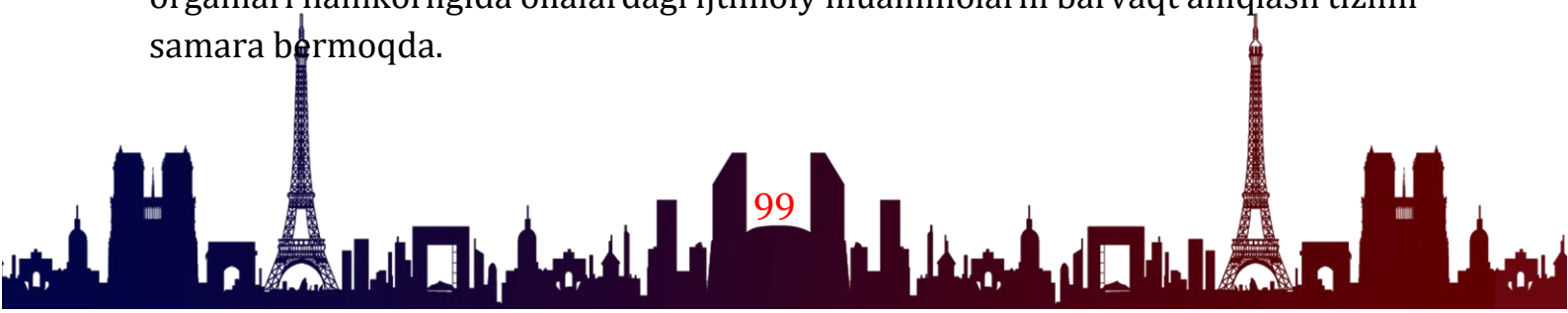
Yangi O'zbekiston sharoitida ichki ishlar tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar inson qadrini ta'minlash va fuqarolarning huquqiy himoyasini kuchaytirishga qaratilmoqda. Xususan, profilaktika institutini takomillashtirish, jamoat xavfsizligini ta'minlash va huquqbuzarliklarning oldini olish tizimi yangi bosqichga ko'tarildi.

Profilaktika inspektorlarining mahallalarda doimiy faoliyat yuritishi aholi bilan yaqin muloqotni ta'minlashga xizmat qildi. Ilgari huquqni muhofaza qilish organlari asosan sodir etilgan huquqbuzarliklarga munosabat bildirgan bo'lsa, hozirgi tizimda profilaktika va erta ogohlantirish tamoyili ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Masalan, Farg'ona viloyatida profilaktika inspektorlari va mahalla faollari hamkorligida yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha amaliy dasturlar yo'lga qo'yildi. Bu orqali xavf guruhiga kiruvchi yoshlar bilan manzilli ishlash tizimi shakllantirildi.

Ichki ishlar organlari faoliyatida raqamli texnologiyalarni joriy etish ham inson qadrini ta'minlashning muhim omillaridan biri bo'ldi. "Xavfsiz shahar" tizimining joriy qilinishi jamoat xavfsizligini ta'minlash samaradorligini oshirdi. Kuzatuv kameralari va intellektual monitoring tizimlari orqali jinoyatlarni tezkor aniqlash va oldini olish imkoniyatlari kengaydi. Bu fuqarolar xavfsizligini ta'minlash bilan birga, ichki ishlar organlari faoliyatida shaffoflikni kuchaytirishga xizmat qildi.

Fuqarolar murojaatlari bilan ishlash tizimi ham takomillashtirildi. Prezident virtual qabulxonasi va ichki ishlar organlarining onlayn murojaat platformalari orqali aholi muammolarini tezkor hal qilish imkoniyatlari yaratildi. Masalan, oilaviy nizolar, maishiy zo'ravonlik va ijtimoiy muammolar yuzasidan kelib tushayotgan murojaatlarni tezkor ko'rib chiqish mexanizmi joriy etildi.

Xotin-qizlarni himoya qilish sohasida ham muhim islohotlar amalga oshirildi. Xususan, tazyiq va zo'ravonlikdan jabrlangan ayollarni himoya qilish maqsadida "himoya orderi" tizimi joriy qilindi. Bu mexanizm orqali minglab xotin-qizlarning huquqlari himoya qilindi. Ayniqsa, mahalla va ichki ishlar organlari hamkorligida oilalardagi ijtimoiy muammolarni barvaqt aniqlash tizimi samara bermoqda.

Ichki ishlar organlari xodimlarining kasbiy va ma'naviy salohiyatini oshirish ham inson qadrini ta'minlashning muhim sharti sifatida qaralmoqda. Akademiya va malaka oshirish markazlarida xodimlarning huquqiy madaniyati, muomala madaniyati va psixologik tayyorgarligiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu fuqarolar bilan munosabatlarda insonparvarlik tamoyillarini kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Yo'l harakati xavfsizligi sohasida ham raqamlashtirish jarayonlari kengaydi. Avtomatlashtirilgan kameralar, elektron jarima tizimlari va onlayn xizmatlarning joriy qilinishi inson omilini qisqartirishga hamda korrupsiya holatlarining oldini olishga xizmat qildi. Bu fuqarolarning ichki ishlar tizimiga bo'lgan ishonchini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Qoraqalpog'iston Respublikasi va chekka hududlarda jamoat xavfsizligini ta'minlash maqsadida yangi tayanch punktlari tashkil etildi. Bu orqali aholining huquqiy himoyasi va xavfsizligi kuchaytirildi. Shu bilan birga, profilaktika ishlariga psixologlar va ijtimoiy xodimlarni jalb qilish amaliyoti ham kengaymoqda. Shu bilan birga, tizimda ayrim muammolar ham saqlanib qolmoqda. Ayrim holatlarda xodimlar tomonidan fuqarolar bilan muomala madaniyatining yetarli emasligi kuzatilmoqda. Bu inson qadrini ta'minlash jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuningdek, chekka hududlarda raqamli infratuzilmaning yetarli emasligi zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanish imkoniyatini cheklamoqda.

Ayrim yosh xodimlarning amaliy tajribasi va psixologik tayyorgarligi yetarli darajada emasligi ham dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Bu ayrim vaziyatlarda fuqarolar bilan munosabatlarda tushunmovchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin.

Ichki ishlar tizimida korrupsiyaga qarshi kurashish ham muhim vazifa bo'lib qolmoqda. Elektron boshqaruv tizimlarining kengaytirilishi bu sohada ijobiy natija berayotgan bo'lsa-da, ayrim holatlarda mansab vakolatini suiiste'mol qilish holatlari uchrab turishi tizimni yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Inson qadrini ta'minlashda huquqiy madaniyat ham muhim ahamiyat kasb etadi. Aholining qonunlarga hurmati va huquqiy ongini oshirish jamoat xavfsizligini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi. Shu bois maktablar, oliy ta'lim muassasalari va mahallalarda huquqiy targ'ibot ishlari kuchaytirilmoqda.

Muhokamalar

Ichki ishlar tizimida inson qadrini ta'minlash masalasi ijtimoiy-falsafiy adabiyotlarda davlat va fuqaro munosabatlari bilan bog'liq holda tadqiq qilinadi.

O'zbekistonda bu mavzuda qator ilmiy ishlar amalga oshirilgan. Jumladan, A.Tursunovning "O'zbekistonda huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini insonparvarlashtirishning ijtimoiy-falsafiy asoslari" mavzusidagi dissertatsiyasida ichki ishlar tizimini modernizatsiya qilish inson manfaatlarini ta'minlashning muhim omili sifatida tahlil qilingan[4].

Tadqiqotchining "Raqamli texnologiyalarning ichki ishlar organlari faoliyatidagi ahamiyati" mavzusidagi ilmiy ishida elektron boshqaruv va raqamli monitoring tizimlarining inson huquqlarini ta'minlashdagi ahamiyati tahlil qilingan[5]. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar orqali ochiqlik va shaffoflikni kuchaytirish inson qadrini ta'minlashning muhim mexanizmi sifatida baholangan.

Xorijiy tadqiqotchilardan Mishel Fuko davlat nazorati va ijtimoiy intizom masalalarini tahlil qilib, xavfsizlik va erkinlik o'rtasidagi muvozanatni saqlash muhimligini ta'kidlagan. Nemis faylasufi Yurgen Habermas esa davlat va jamiyat o'rtasidagi ochiq muloqot fuqarolar ishonchini mustahkamlashini asoslab bergan.

O'zbekiston sharoitida ichki ishlar tizimida inson qadrini ta'minlashning o'ziga xos jihati milliy qadriyatlar va zamonaviy boshqaruv usullari o'rtasidagi uyg'unlikda namoyon bo'lmoqda. Mahalla institutining profilaktika ishlaridagi ishtiroki buning yaqqol misolidir. Mahalla faollari, profilaktika inspektorlari va jamoatchilik hamkorligi jinoyatchilikning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan birga, ayrim tadqiqotlarda ichki ishlar tizimida raqamli transformatsiyaning ijtimoiy oqibatlari yetarlicha o'rganilmagan. Masalan, sun'iy intellekt texnologiyalarining huquqni muhofaza qilish sohasiga ta'siri, shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi va raqamli nazorat masalalari hali chuqur tahlil talab qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, inson qadrini ta'minlash faqat huquqiy choralar bilan emas, balki xodimlarning ma'naviy-axloqiy madaniyati bilan ham uzviy bog'liq. Agar ichki ishlar organlari xodimlarida xalqparvarlik, mas'uliyat va halollik fazilatlarini kuchli bo'lsa, tizim samaradorligi yanada ortadi. Ayniqsa, yosh xodimlarning psixologik tayyorgarligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki stress holatlarida fuqarolar bilan to'g'ri munosabat o'rnatish ichki ishlar tizimi samaradorligining muhim ko'rsatkichlaridan biri hisoblanadi.

Inson qadrini ta'minlashda jamoatchilik nazorati ham muhim o'rin tutadi. Ommaviy axborot vositalari va fuqarolik jamiyati institutlarining faol ishtiroki tizimda ochiqlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Bu esa ichki ishlar organlariga bo'lgan jamoatchilik ishonchini mustahkamlaydi.

Xulosalar

Xulosa qilib aytganda, Yangi O'zbekiston sharoitida ichki ishlar tizimida inson qadrini ta'minlash davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Profilaktika tizimining takomillashtirilishi, raqamli texnologiyalarning joriy qilinishi, jamoat xavfsizligini ta'minlash va fuqarolar murojaatlari bilan ishlash mexanizmlarining rivojlanishi inson manfaatlarini himoya qilishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, xodimlarning muomala madaniyati, raqamli infratuzilmaning cheklanganligi va korrupsiya holatlari kabi muammolar tizim samaradorligiga muayyan salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Bu esa islohotlarni yanada chuqurlashtirish zaruratini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari inson qadrini ta'minlashda davlat organlari va jamoatchilik hamkorligi muhim ahamiyatga ega ekanini tasdiqladi. Kelgusida raqamli boshqaruvni yanada rivojlantirish, ichki ishlar organlari xodimlarining ma'naviy va kasbiy salohiyatini oshirish, huquqiy madaniyatni yuksaltirish hamda jamoatchilik nazoratini kuchaytirish inson manfaatlarini ta'minlashning muhim omillaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Mirziyoev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
- 2.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. – Toshkent, 2022.
- 3.“O'zbekiston – 2030” strategiyasi to'g'risida // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. – Toshkent, 2023.
- 4.Tursunov A. O'zbekistonda huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini insonparvarlashtirishning ijtimoiy-falsafiy asoslari: falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. – Toshkent, 2021.
- 5.Ismoilov M. Raqamli texnologiyalarning ichki ishlar organlari faoliyatidagi ahamiyati: yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi. – Samarqand, 2023.
- 6.Foucault M. Discipline and Punish: The Birth of the Prison. – New York: Vintage Books, 1995. – 333 p.
- 7.Habermas J. The Theory of Communicative Action. – Boston: Beacon Press, 1984. – 465 p.
- 8.Weber M. Economy and Society. – Berkeley: University of California Press, 1978. – 1469 p.